

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

*До 220 - ої річниці з дня заснування
університету*

ВІСНИК
СКОВОРОДИНІВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ МОЛОДИХ
УЧЕНИХ

Збірник наукових праць

Харків – 2024

ІВАЩЕНКО ТЕТЯНА

МЕМИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВІЗУАЛЬНИЙ ЗАСІБ У СУЧАСНОМУ
ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОСТОРИ..... 58

КОПТЄВА ТЕТЯНА

МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОЯРУСНОСТІ
АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ 64

КОРОЛЬ ДМИТРО

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ
УКРАЇНИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ РОЗВІДКИ 70

КОСТЕНКО ОЛЕНА

ВИКОРИСТАННЯ MIXED METHODS DESIGN У СУЧАСНИХ ІСТОРИКО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ 75

МАЙСТРЮК ІРИНА

ЗАСОБИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ САМООСВІТИ ШКОЛЯРІ 79

ОСИНСЬКИЙ МИКОЛА

ДАШБОРД ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРЕЗЕНТАЦІЇ БІОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ..... 88

ПАНАСЕНКО ЮЛІЯ

АРТ-ПЕДАГОГІКА ЯК КАТЕГОРІЯ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ
ЛІТЕРАТУРІ 96

ПІКУС ДМИТРО, БОНДАРЕНКО АНАТОЛІЙ

СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО НАВЧАЛЬНО-
ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ РОЗВІДНИКІВ..... 102

ПОХИЛЬЧЕНКО КРИСТІНА, ЯРИС ОЛЕНА

ГРАВІЙНІ КАР'ЄРИ ЯК НОВІ ВОДНО-БОЛОТНІ ОСЕЛИЩА ПТАХІВ (НА
ПРИКЛАДІ ШТУЧНОГО ОЗЕРА МАКС-АЙТ-ЗЕ В М. ШТУТГАРТ,
НІМЕЧЧИНА)..... 108

4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376с.
5. Левицька І.М., Новська О.Р. Ансамблеве музикування як ресурс фахового розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип.39. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/39.11>
6. Малахова М. Розвиток слухових навичок у майбутніх викладачів музичного мистецтва в класі інструментального ансамблю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 16 «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики». 2012. Вип. 16. С. 73–77.
7. Молчанова Т. Мистецтво піаніста-концертмейстера : навч. посібник, 2007. 112 с.
8. Ніколенко Л. Формування інструментально-виконавських умінь учнів у процесі ансамблевого музикування. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія «Педагогічні науки». 2018. Вип. 170. С. 212–216
9. Стурзеску О. Диференція професійних навичок в ансамблевому музикуванні. *Нова педагогічна думка*. 2004. № 2. С. 113–115.
10. Шумська О., Олешко В., Олешко Т. Теорія і методика ансамблевого виконавства : навчально-методичний посібник. Харків, 2020. 108 с.

МЕМИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВІЗУАЛЬНИЙ ЗАСІБ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОСТОРИ

Тетяна ІВАЩЕНКО

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

У статті обґрунтовано актуальність застосування візуалізації як невербального засобу в освітньо-виховному процесі, а саме доцільність

використання меметичного підходу у зв'язку із безперервним зростанням інформаційного потоку, сучасними викликами та запитами «цифрового» покоління учнів, спираючись на концепт Нової української школи.

Ключові слова: невербальна комунікація, меми, меметичний підхід, освіта, «цифрове» покоління.

The paper substantiates the relevance of using visualisation as a non-verbal tool in the educational process, namely, the expediency of using the memetic approach in connection with the continuous growth of information flow, modern challenges and demands of the «digital» generation of students, based on the concept of the New Ukrainian School.

Keywords: non-verbal communication, memes, memetic approach, education, «digital» generation.

Інтенсивні темпи динамічного розвитку сучасного інформаційного суспільства створюють нові виклики для об'єктивних змін у його повсякденній реальності. Відповідно процес цифровізації стає потужною рушійною силою для нових умов існування в кожній соціальній сфері. Освітній простір також має реагувати на запити «цифрового» покоління. Сьогодні перед учителями стоїть завдання оволодіти методиками компетентнісного навчання та новими освітніми технологіями, а серед основних компетентностей, які повинні набувати учні, є інформаційно-комунікаційна. Зростання обсягу інформації вимагає нагальної потреби у візуалізації навчального матеріалу, зміни освітньої традиції.

Як наслідок активних інноваційних процесів та технічного прогресу виникає «цифрове» покоління, яке характеризується фрагментарністю образного мислення, гнучкістю розуму, зміною пріоритетів, мультизадачністю. І сучасна школа має неодмінно реагувати на потреби молоді для ефективної комунікації з метою засвоєння навчального матеріалу та мати техніки впливу на учнів.

У сучасному науковому просторі існують суперечливі думки щодо доцільності використання новітніх тенденцій під час освітньо-виховного

процесу. Безперечно, інтернет несе певні ризики. Проте потрібно враховувати психологічні ознаки сучасних учнів.

У цій статті звертаємо увагу на доцільне застосування безпосередньо невербальних засобів, зокрема мемів, які мають не тільки морально-етичний контекст, а й зміст навчального характеру. Проаналізуємо перспективність їх застосування.

Варто зазначити, що у 1976 році британський біолог Річард Докінз у своїй книзі «Егоїстичний ген», аналізує культуру з точки зору еволюційної біології. Таким чином учений вказує на два типи еволюції людини: біологічний та культурний. Своєрідну відповідність генів він називає «мемом». Для Докінза меми – це різні явища, типи практик, отримані з культурних знань, які відтворюються у свідомості людей шляхом наслідування [4].

Меметику пропонуємо розглядати як перспективний напрям розвитку методології невербальної комунікації, а меми не тільки як інструмент популяризації морально-етичних концептів у сучасному комунікативному середовищі, а й такі, що несуть навчальний зміст, як в Інтернет-просторі, так і в традиційних освітніх практиках.

Сьогодні від учителя вимагають бути креативним, сучасним, цікавим, застосовувати новітні технології, нові робочі та дієві кейси в навчально-виховному процесі. Власне Інтернет – простір для освітян, а саме найпопулярніші сайти (<https://vseosvita.ua/>, <https://osvitoria.org/>, <https://naurok.com.ua/upgrade/media-literacy>, <https://ed-era.com/course/media-literacy/> тощо), які часто використовують учителі для підготовки до уроків та з метою підвищення кваліфікації, навчаючись на різноманітних вебінарах, пропонують використовувати меми, враховуючи власні практичні здобутки та досвід. Виходячи з цього, меми можна розглядати як дієвий сучасний інструмент для креативного вивчення «складних» тем, візуальне підсилення навчального матеріалу, спосіб зацікавити учнів на початку уроку, привернути увагу, щоб навчатись інтерактивно. Усе частіше проводяться майстерки, які пропонують сучасні підходи, мобільні додатки для створення та генерування мемів

(мемогенератори), використання штучного інтелекту. Так що це: віртуальний вірус чи освітній тренд?

У сучасних підручниках вже надруковані комікси та безліч варіантів креолізованого тексту – мему. Як інтерактивний метод мем може підвищувати рівень пізнавальної діяльності та мотивації учнів, відповідно засвоїти навчальний матеріал у співпраці, співтворчості, шляхом самостійної роботи.

У науковому дискурсі тема мемів висвітлюється з різних поглядів, як нова специфічна мовно-візуальна одиниця інформації [9], як розважальна функційна одиниця [3], як засіб обміну інформацією, впливу на свідомість з метою формування певних ціннісних і світоглядних орієнтирів [6; 9], як когнітивна інформаційна структура, що здатна копіюватись, як культурні віруси.

Якщо говорити про «цифрове» покоління сучасних дітей (Digital Natives), то варто розуміти, що вони звикли отримувати інформацію дуже швидко. Це нове покоління, що характеризується порційністю мислення. Вони швидко втомлюються від перенасичення інформацією та віддають перевагу графіці перед текстом, а не навпаки [8].

Як же захопити увагу нового покоління, народженого з гаджетом у руці?

1) Не перевантажувати інформацією. Не можна стверджувати, що сучасні учні апріорі не читають книги, не відвідують бібліотеки, не цікавляться новинками літературного світу. Та все ж потрібно реагувати на те, що це геть відмінне покоління від попередніх. «Digital Natives» хочуть отримувати «порційні» знання.

2) Зробити навчальний матеріал «яскравим і візуальним». «Цифрове» покоління найкраще сприймає візуальну інформацію.

3) Залучити учнів до довгострокових проєктів, які допоможуть культивувати терпіння й наполегливість.

4) Створити в навчальному закладі комфортні умови, які відповідають запитам цих дітей: надати можливість для підзарядки гаджетів, використовувати WI-FI, мультимедійні дошки, зручні місця для відпочинку, нестандартне оформлення інтер'єру тощо.

5) Трансформувати освітній процес відповідно до рекомендацій зарубіжних і вітчизняних учених, педагогів-практиків.

6) Постійно підвищувати педагогічну інформаційну грамотність і використовувати сучасні гаджети в освітньому процесі [12].

Це покоління зростає в медіапросторі. Інформацію, яка їх оточує, вони здатні сприймати по-іншому, а зміст генерують як фільми, фото, аудіо та частково як текст [8].

На думку вітчизняної дослідниці В. Неклесової, «графічна репрезентація мему є основною, а не допоміжною рисою, оскільки візуальний контекст є домінантним для появи інтернет-мему» [15].

Як стверджує В. Воронкова, «віртуальна реальність – це сукупність усіх реальностей: тілесності, свідомості, волі, внутрішніх якостей людини, кожна з яких має подвійну природу існування – константну і віртуальну. Тому сучасна філософія представляє сучасну людину як реальну і віртуальну, реальний та ідеалізований конструкт. Це свідчить про те, що на зміну природничо–наукової чи механістичної онтології, яка умовно називається ньютонівською, приходить комунікативно-семантична чи дискурсивна онтологія, центром якої являється людина як «автономний симулякр», різні спільноти і соціальні світи, які часто живуть у системі чужих смислів. Згідно з новою парадигмою пізнання світу, останній як принципово поліонтичний, існує одночасно в рамках єдиного гіпертексту, який конституюється тим же принципом, згідно з яким конструюється дискурс» [13].

Педагоги пропонують сьогодні робочі кейси з метою привернути увагу учнів під час навчального процесу, а саме візуалізувати матеріал шляхом створення мемів. Адже нове покоління здобувачів, яке швидше «вмикається», коли має справу зі звичними повсякденними речами.

Безперечно, що рушійною силою безперервного розвитку суспільства є освічені вчителі. Держава створює всі можливі умови для формування та зростання професійної еліти, але це ж не короткотривалий процес. Проте державою і вимагається від учителя відповідати потребам сучасного покоління.

«Прискорене застарівання знань висуває вимогу безперервної освіти, тобто навчання протягом усього життя... Структура безперервної освіти є гнучкою, включає в себе альтернативні можливості і форми» [14, 158].

Навчання не тільки сьогодні, а безперервно, потребує інноваційних підходів, які відповідатимуть вимогам мобільного покоління сучасних здобувачів освіти, збагачують та трансформують освітню традицію. Так, у 2016 році були впроваджені концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа» (НУШ). Згідно з цією реформою, одним із ключових компонентів формули НУШ є орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм. Як зазначено в документі, «освітню діяльність буде організовано з урахуванням навичок ХХІ століття відповідно до індивідуальних стилів, темпу, складності та навчальних траєкторій учнів: від комунікативних типів завдань (знайти спільну мову з друзями, учителями, однокласниками, батьками, незнайомими людьми) до творчих (креативно-інноваційних)» [16].

Дійсно, Інтернет-простір є найбільш сприятливим середовищем для розповсюдження мемів. Не заперечуємо, що деякі з них несуть антигуманний, негативний характер, популяризуючи ксенофобію, расизм, шовінізм тощо. Безумовно, це є небезпечним. Тому варто наголосити, що наративи моральної філософії покликані мати місце в освітньому вимірі, у тому числі такими засобами невербальної мови, як меми, тобто раціонально та виважено застосовувати меметичний підхід. Звичайно, меметика потребує ще досконалого наукового вивчення, філософського аналізу та особливої дослідницької уваги. Проте поширення морально-значущої інформації засобами невербальної комунікації, зокрема мемами, є перспективним та глобальним.

Список використаних джерел

1. Baudrillard J. *The Consumer Society: Myths and Structures*. London : SAGE Publications Ltd., 2016. 224 p.
2. Blackmore S. The third replicator is among us. *New Scientist* - NEW SCI. 203. 2009. P.36-39. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-17-94-02>

3. Coulson S. 'No one will ever wonder why, they said: Conceptual blending and humorous memes cross the road, they said'. *Paper presented at the International Society of Humour Studies Conference. Oakland, CA, USA, 29 June – 3 July, 2015.*
4. Dawkins R. *The Selsh Gene: Oxford University Press. New York, 1976.*
5. Dennett, D. (2001). The Evolution of Culture. *The Monist*. 84 (3):1-26. DOI: <https://10.5840/monist200184316>
6. Kowalczyk-Purol, Kinga. The Theoretical Difficulties of Memetics. *Diametros*. 2018. 65-86. DOI: <https://10.13153/diam.1285>
7. Prensky M. Digital natives, digital immigrants, Part II: Do they really think differently? *On the Horizon*. 2001. №9(6). URL: <http://marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20>
8. Scholz C. *Generation Z. Wie sie tickt, was sie verändert und warum sie uns alle ansteckt: WILEY-VCH GmbH & Co. KGaA. 2014. 220 p.*
9. Xing, C. A. Memetic Analysis of Public Sign Translation. *A Report from Linyi*. 2016. DOI: <https://10.2991/emcs-16.2016.316>
10. Wibowo, T. & Elvin E. Usage of Meme as Information Sharing Media. *Jurnal Ilmiah Betrik*, vol. 11, no. 3, 2020, P. 165-171. DOI: <https://doi.org/10.36050/betrik.v11i3.253>
11. Zhao, G. Study on Affixed New Words in Chinese Based on Memetics. 2017. DOI: <https://doi.org/10.2991/iss-17.2017.36>.
12. Алексеева С. Нетрадиційне навчання нового покоління дітей (покоління діджиталізації). Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта - 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації: матеріали V Міжнародної наук.- практ. конференції (Київ, 27– 28 травня 2021 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С.196-199. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-322>
13. Воронкова В. Г. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві. *Гілея: науковий вісник*. 2014. №. 86. С. 198-203.

14. Култаєва М. Д., Прокопенко І. Ф., Радіонова І. О., Троцько Г. В. /За головною редакцією Култаєвої М.Д. Соціологія глобалізації. Навчальний посібник. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2008. 207 с.

15. Неклесова В. Ю. Меми як частина онімного простору. *Записки з ономастики*. 2017. Випуск 20. С. 210-222. DOI: <https://doi.org/10.18524/2410-3373.2017.20.133817>

16. Концептуальні засади реформування середньої освіти – Нова українська школа https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna_serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf

МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОЯРУСНОСТІ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

Тетяна КОПТЄВА

доктор філософії (PhD), доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У наведеній статті розглянуті основні поняття та теоретичні засади дослідження двоярусних антропогенних ландшафтів, включаючи їх класифікацію та виявлення. Акцентована увага на методах дослідження антропогенних ландшафтів, включаючи використання різних методів збору та обробки даних, аналізу картографічного матеріалу та використання геоінформаційних систем. Наукове значення наукової статті полягає в тому, що вона надає нові підходи до дослідження двоярусності антропогенних ландшафтів, що можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях та практичній діяльності.

Ключові слова: методи, дослідження, двоярусність, двоярусність антропогенних ландшафтів, класифікація, антропогенні ландшафти, Криворізька ландшафтно-технічна система.